

Веска Кирилова*

КАУЗАТИВНО-ПАСИВНИ И ПАСИВНИ СТОЙНОСТИ ПРИ ВЪЗВРАТНИТЕ ФАКТИТИВНИ КОНСТРУКЦИИ ОТ ВИДА *SE FAIRE + INFINITIF* ВЪВ ФРЕНСКИЯ ЕЗИК

Veska Kirilova

CAUSATIVE-PASSIVE AND PASSIVE VALUES IN REFLEXIVE FACTITIVE CONSTRUCTIONS OF THE *SE FAIRE + INFINITIVE* TYPE IN THE FRENCH LANGUAGE

The article explores some reflexive factitive constructions of the *se faire + inf.* type with causative-passive and passive values, which are one of the ways to express the passive voice in the French language. The analysis attempts to present the examined factitive constructions focusing on their formal grammatical organization and functional-semantic relations established between the subject and object actants participating in their structures. The article also discusses the reasons that determine the productivity of the reflexive factitive constructions with causative-passive and passive value.

Keywords: *reflexive factitive constructions, causative-passive value, passive value, French language.*

В статията се изследват възвратните фактитивни конструкции от вида *se faire + inf.* с каузативно-пасивна и пасивна стойност, които са един от начините за изразяване на пасив във френския език. Анализът е опит за представяне на разглежданите фактитивни конструкции с оглед на формално-граматическата им организация и функционално-семантичните релации, установени между субектните и обектните актанти, участващи в техните структури. Обърнато е внимание на причините, обуславящи продуктивността на възвратните фактитивни конструкции с каузативно-пасивна и пасивна стойност.

Ключови думи: *възвратни фактитивни конструкции, каузативно-пасивна стойност, пасивна стойност, френски език.*

Възвратните конструкции от вида *se faire + inf.* са сред често използваните граматически способности за изразяване на пасив във френския език както в писмената, така и в устната реч (Blanche-Benveniste 2007: 255). Те се вписват в общата рамка на възвратните фактитивни конструкции, които притежават потенциал да покриват целия континуум от каузатив до пасив в зависимост от отношението на подлога към процеса, изразен в инфинитива (Le Bellec 2014). Някои езиковеди, сред които Дамурет, Пеншон, Дюбоа, отреждат място на фактитивните конструкции от вида *se faire + infinitif* сред пасивните структури (Damourette, Pichon 1936, Dubois 1967), а

---

* **Веска Кирилова** – доц. д-р, катедра „Романистика“, Филологически факултет, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“,
v.dimitrova@ts.uni-vt.bg; <https://orcid.org/0000-0002-3685-3991>

глаголът *se faire*, участващ при тяхното образуване, се приема от някои лингвисти като истински спомагателен глагол (Veacock 2010: 1), от други като полуспомагателен глагол за изразяване на пасив, получен след граматикализация, като на семантично ниво неговата реинтерпретация преминава от рефлексивна каузативност до пасив (Le Bellec 2015: 3). Начинът на интерпретиране и изследване на същността и семантичните стойности на възвратните фактитивни конструкции са обект на немалко изследвания (Tesnière 1959, Dubois 1967, Vaudet et al. 1997; Le Bellec 2014, 2015, Veacock 2008 и др.). Някои лингвисти, сред които Купферман, споделят идеята за съществуване на две отделни омонимни фактитивни конструкции – каузативно-възвратни и пасивни (вж. още Kupferman 1995, Kokutani 2005). Възвратните фактитивни конструкции, особено тези с пасивна стойност, семантични еквиваленти на каноничния пасив, продължават да привличат изследователския интерес и да пораждаат много въпроси, които все още търсят отговор.

Обект на настоящата разработка са някои случаи на употреба на възвратните фактитивни конструкции от вида *se faire* + *инфинитив* с каузативно-пасивна и с пасивна стойност. Целта на статията е да се изследва и анализира употребата на тези два вида възвратни фактитивни конструкции в два аспекта: формално-граматически и функционално-семантичен. Обърнато е също внимание на причините, довели до тяхната продуктивност.

1. Континуумът каузатив – пасив при фактитивни конструкции от вида *se faire* + *inf.*

Семантичните признаци, характерни за каузативната стойност на конструкцията *se faire* + *inf.*, произтичат от изразеното активно отношението на подлога към процеса във фактитивната конструкция, а именно: 1) той е подбудител и участва в процеса; 2) упражнява контрол и влияе умишлено върху протичането на процеса; 3) отговорен е за него (Bat-Zeev Shyldkrot 1999): *Quels risques à se faire vomir volontairement?* (заглавие на статия в *Projet santé* +, 11.04.2021); *Elle se fait bronzer nue au Perray, son voisin s'exhibe et lui fait des avances* (заглавие на статия в *L'écho républicain*, 04.11.2016). Този вид възвратни фактитивни конструкции с каузативна стойност няма да бъдат разгледани в настоящата разработка. Семантичните признаци, характерни за пасивната стойност на конструкцията *se faire* + *inf.*, са антиномични: 1) подлогът не е подбудител на процеса, не участва в него; 2) не упражнява контрол и не влияе умишлено върху протичането му; 3) липсва осъзната отговорност. Подлогът изпълнява само ролята на получател на резултата от процеса. Този вид конструкции са с висока честота на употреба в устната практика на френския език, в просторечния говор и са конкурентни на каноничния пасив, често са взаимозаменяеми с него (Le Bellec 2014: 3141). Възвратното местоимение няма семантична роля, глаголът *faire* е десемантизиран: *Il s'est fait agresser au cutter à un stop aux Sables-d'Olonne : 10 points de suture, 3 fractures* (заглавие на статия в *Les sables*, 07.08.2023). В рамките на каузативно-пасивния континуум преходът между двете антиномични стойности на възвратните фактитивни конструкции *se faire* + *inf.* се осъществява посредством междинна каузативно-пасивна стойност: *Rihanna se fait habiller par Givenchy pour sa tournée mondiale* (заглавие на статия в *PureTrend*, 12.03.2013), *Elle s'est fait ramener par un taxi*. Разглежданият вид конструкции *би следвало да притежават отчасти семантични признаци на каузатива и отчасти семантични признаци на пасива*: 1) подлогът е подбудител на процеса, но той се извършва от друг; 2) подлогът не упражнява контрол, не влияе умишлено върху протичането на процеса; 3) отговорен е за него дотолкова, доколкото е негов подбудител. От изложените признаци може да се направи изводът, че би следвало да се наблюдава частична десемантизация на възвратното местоимение *se* и частична десемантизация на глагола *faire* (той запазва отчасти каузативната си стойност). Наличието на интенционалност от страна на подлога дава възможност за проява на семантични признаци на каузативността, а получаването на резултата от процеса, извършен от друг, позволява проява на семантични признаци на пасива. Във формално-граматически план е налице деятелност – подлогът е формален актуализатор на каузативния глагол *se faire*, последван от инфинитив (*Elle s'est fait ramener par un taxi*), а във функционално-семантичен план граматическият подлог е получател на резултата от процеса, подобно на граматическите форми в страдателен залог – *elle a été ramenée par un taxi*. Във връзка с тези езикови факти фактитивната конструкция *se faire* + *infinitif* с каузативно-пасивна стойност би

могла да бъде определена като симбиоза на две антиномични залогови прояви – актив (деятелен залог) и пасив (страдателен залог), изразени на две различни нива – формално-граматическо и функционално-семантично.

2. Формално-граматически модел на възвратните фактивни конструкции от вида *se faire + inf.* с каузативно-пасивна и пасивна стойност

На формално равнище образуването на фактивната конструкция *faire + inf.* се представя като вмъкване на изходно изречение в синтактичната позиция на допълнението във фрастична матрица, съдържаща гл. *faire*, посредством оператора „*que*“ (Dubois et al. 2001: 194), а инфинитивната трансформация във фрастичната матрица води до образуването на фактивна конструкция:

- а) *X a fait ceci.* (фрастична матрица) – *ceci* (допълнение);
- б) *(On) construit une maison.* (изходно изречение);
- в) *X a fait qu'on construit une maison.* (вмъкване на изходното изречение във фрастичната матрица посредством оператора *que*);
- г) *Pierre a fait construire une maison.* (трансформиране на глагола от изходното изречение в инфинитив и образуване на фактивна конструкция).

Рижел и др. представят формализирането на фактивната конструкция по следния начин: $[N_o + Faire [ ]]$, в която референтът на N_o е логическата причина за процеса в интегрираното във фактивната конструкция изходно изречение (Riegel et al. 2009: 229). В контекста на разглежданата проблематика образуването на **възвратните фактивни конструкции с каузативно-пасивна и пасивна стойност** би могло да бъде определено като **интегриране на изходно изречение, съдържащо глагол в страдателен залог (*être + p.p.*), във фрастичната матрица $[N_o + Faire [ ]]$ посредством оператор *que*, като референтът на подлога и допълнението във фактивната конструкция съвпадат (допълнението е изразено чрез възвратното местоимение *se*). Подлогът във фактивната конструкция, субектният актант¹, би могъл да бъде обозначен с A_01 , а допълнението, обектният актант, с A_02 . Формално изходното изречение би могло да бъде представено чрез модела $[A1 + V_{forme\ passive}]$, т.е. $[A1 (Субектен актант) + Гл. \text{пасивна форма}]$. Интегрирането на изходното изречение, съдържащо пасивната форма на глагола (*être + p.p.*)², в матрицата на фактивната конструкция би могло да бъде описано по следния начин:**

- 1) Изходното изречение съдържа глагол в пасивна форма, напр. *Elle est ramenée par un taxi.*
- 2) Фрастичната матрица *X a fait ceci* приема изходното изречение в синтактичната позиция на допълнението посредством оператора *que* (референтът на подлога във фрастичната матрица и в изходното изречение е един и същ): $[A_01 + Faire [que A1 + V_{forme\ passive}]] = Elle fait [qu'elle est ramenée par un taxi]$;

3) Образуване на възвратна фактивна конструкция след настъпване на следните трансформации:

- а) Промяна на формално-граматическите функции
Подлогът от изходното изречение ($A1$) заема синтактичната позиция на обектният актант (A_02), изразен чрез възвратното местоимение *se*.

- б) Промяна на граматическата категория залог

След интегриране на изходното изречение във фрастичната матрица и образуването на фактивната конструкция глаголната форма от изходното изречение променя залога си – паси-

¹ В настоящата разработка при анализа на фактивните конструкции се използва терминът „актант“, определен от Тениер като единица, обозначаваща лица или предмети, които участват в процеса, изразен от глагола“ (Tesnière в Dubois et al. 2001: 14). В зависимост от способността на глаголите да влизат във взаимодействие с различен брой актанти, Дюбоа и др. ги определят, както следва: 1) глаголи без актанти като *pleuvoir*, 2) глаголи с един актант като *tomber*, 3) глаголи с два актанта като *frapper*, 4) глаголи с три актанта като *donner* (Dubois et al. 2001: 14).

² Предложеният модел не се отнася до възвратните фактивни конструкции с каузативна стойност, тъй като при тях в изходното изречение глаголната форма е в деятелен залог. Тяхното образуване следва общата схема за формиране на фактивни конструкции ($[N_o + Faire [ ]]$): *Elle vomit après chaque repas* (изходно изречение) => *Elle fait qu'elle vomit après chaque repas* (интегриране на изходното изречение във фрастичната матрица) => *Elle se fait vomir après chaque repas*.

вът (страдателен залог) от изходното изречение (*être + p.p.*) се превръща в рефлексив (възвратен залог) посредством глагола *se faire*, последван от инфинитив: [$A_01 + Faire [que A1 + V_{forme passive}] \Rightarrow [A_01 + se (A_02) + Faire + Inf.]$].

в) Установяване на нови семантични релации

Образуването на възвратната фактитивна конструкция с каузативно-пасивна и пасивна стойност води до установяване на два вида семантични отношения в нея между Актант₀1 и Актант₀2: 1) отношения на причинител/подбудител (A_01) и бенефициент (A_02) или 2) отношения на причинител/подбудител (A_01) и потърпевш (A_02). Отношението на A_01 към потенциалния процес, изразен в инфинитива, може да бъде интенционално или неинтенционално, което определя и резултативността върху A_01 – той се превръща в бенефициент при желан, търсен резултат или в потърпевш при нежелан, нетърсен резултат и последица. В първия случай се установяват функционално-семантични релации с каузативно-пасивна стойност, а във втория функционално-семантични релации с пасивна стойност. Тези семантични отношения добиват следния формален израз:

- 1) $A_01 (+) \Rightarrow A_02 (+)$, където A_01 е причинител на процеса (+), а A_02 е негов бенефициент (+);
- 2) $A_01 (+) \Rightarrow A_02 (-)$, където A_01 е причинител на процеса (+), а A_02 е негов потърпевш (-).

При първия вид семантични отношения между A_01 и A_02 е налице частично запазена семантична каузативност на глагола *faire* (*Elle s'est fait ramener par un taxi*), докато при втория вид се наблюдава пълно десемантизиране на глагола *faire*: *Cotentin. Durant son footing, il se fait attaquer par une buse* – заглавие на статия в *La presse de la Manche*, 16.06.2023).

3. Функционално-семантични релации във фактитивни конструкции от вида *se faire + inf.* с каузативно-пасивна стойност

Проявата на интенционалност от страна на граматическия подлог, Актант₀1 (A_01), към процеса, изразен в инфинитива на възвратната фактитивна конструкция *se faire + inf.* ($A_01 + A_02$ (**se**) + *faire + inf.*), превръща обектния актант на конструкцията (A_02) в бенефициент: *Elle se fait inviter à la fête. Les jeunes gens se séparent, et Alexandre, perdu dans la nuit parisienne, prend un fiacre pour se faire conduire rue des Vieux-Augustins* (Troyat 2005: 61). *Lorsque le premier pilier fut entaillé, il ordonna aux autres de le mettre en place, indiquant de quel côté devaient être orientées les entailles à mi-bois qu'il venait de pratiquer. Puis, se faisant aider, il traça les autres pièces et dit. – Allez. Vous aussi, il faut tailler* (Clavel 1981: 118). *Il a tout fait pour se faire remarquer* (Riegel et al. 2009: 743). Налице е интенционален причинител и получател на резултат от действие, извършено от друг, поради което в разгледаните примери се наблюдава проява на каузативно-пасивна стойност и подобни конструкции се явяват допълващи тези на пасива. Възвратни фактитивни конструкции от посочения вид имат, от една страна, каузативен смисъл, защото подлогът е подбудител, причинител на действието, чийто резултат е желан (= *elle a fait en sorte qu'un taxi la ramène*), но от друга страна, е налице интринсека пасивен смисъл, тъй като той получава резултата от действието (= *elle a été ramenée par un taxi*). В този вид конструкции се наблюдава частична десемантизация на гл. *faire*, който запазва отчасти идеята за каузативност, поради интенционалността на субектния актант. Често използвани глаголи, които влизат в състава на фактитивни конструкции с каузативно-пасивна стойност, са глаголи с „положителна“ или „неутрална“ семантика, тъй като резултатът от тяхното действие е желан: *Ils vivent en Angleterre mais préfèrent se faire soigner en France* – заглавие на статия в *French Morning*, 09.11.2022); *Son chien a avalé son billet de 100 euros, il se fait rembourser* – заглавие на статия в *Capital*, 25.06.2023).

4. Функционално-семантични релации във фактитивни конструкции от вида *se faire + inf.* с пасивна стойност

При пасивно/неинтенционално отношение на субектния актант (A_01) към потенциалното действие в инфинитива на фактитивната конструкция *se faire + inf.* се установяват семантични релации на причинител – потърпевш: *Elle s'est fait attaquer par un chien*. Тази възвратна фактитивна

конструкция функционира паралелно с каноничната пасивна структура: *Elle a été attaquée par un chien*. В този вид фактитивни конструкции „причинителят на действието“ би следвало да се приема като формален, а не като реален, логически, тъй като липсва интенционалност от страна на субектния актант (A_0): *Frayeur sur la montagne: un grimpeur se fait attaquer par un ours* – заглавие на статия в *Paris Match* (*Paris Match*, 10.10.2022); *Selon plusieurs médias belges, un homme d'une cinquantaine d'années s'est fait tuer en se faisant rouler dessus à deux reprises par un véhicule, en marge d'une fête agricole la nuit dernière à Péronnes-lez-Antoing (Belgique) (Nord Hauts-de-France, 15.07.2023)*; — *Tu es fou de partir... Compte sur moi pour faire savoir à Marie que tu t'es fait scalper...* (Clavel 1981: 40). Глаголът *se faire* губи семантичната си натовареност, а следователно и идеята за каузативност. Тази конструкция се е отдалечила от значението на съставните си елементи, приемайки чисто пасивен смисъл (Le Bellec 2014: 3136), т.е. превърнала се е в еквивалент на пасива. Доизясняването на семантичните релации между субектния и обектния актант във възвратните фактитивни конструкции с пасивна стойност, синонимни на пасивните конструкции *être + min. причастие*, поражда дискусии относно въпроса за отговорността, или вината, на понасящия негативните последствия от дадено действие. Изследвания в тази посока сочат, че сред възвратните фактитивни конструкции с пасивна стойност биха могли да се разграничат два подвида: 1) възвратни фактитивни конструкции с пасивна стойност с каузативно-неинтенционална интерпретация; 2) възвратни фактитивни конструкции с пасивна стойност с некаузативно-неинтенционална интерпретация.

А) Фактитивни конструкции с каузативно-неинтенционална интерпретация

Редица езиковеди смятат, че в подобен вид конструкции граматическият подлог няма реална вина, не е отговорен за понесеното последствие от неблагоприятно за него протичане на процеса (Culioli в Veacock 2008 b: 6, Kupferman 1995: 57) и не може да се търси истинска първопричина за дадено действие при подлог, употребен с „негативни“ предикати (Veacock 2008 b: 6), както напр. във фактитивни конструкции от вида *se faire violer* (Veacock 2008 b: 10). Интерпретирането на отговорността на граматическия подлог се насочва по-скоро към идеята за неосъзнатост на подлога спрямо процеса, довел до негативни последствия за него, т.е. към идеята за неволна грешка (Tesnière 1959: 265). В този смисъл той е неволен причинител на процеса, например поради определено поведение, черти на характера, грешна преценка на дадената ситуация, в която той попада. Неговата отговорност, или вина, е неосъзната от него към момента на протичане на действието: *En cherchant à rattraper son ballon sur la chaussée, l'enfant s'est fait renverser par une voiture* (Veacock a 2008: 2205), но тя все пак съществува и е изразена чрез употребения глагол *faire* (Riegel et al. 2009: 743, Blanche-Benveniste 2007: 155): *Il s'est fait renverser par une voiture* – отговорността на подлога произтича от проява на непредпазливост от негова страна. Въпреки че подлогът не е подбудител на действието, т.е. липсва интенционалност, той носи някаква отговорност в качеството си на потърпевш за създадената ситуация и за проявеното действие (Tasmowski De-Ryck 1987: 47–48), което мотивира употребата точно на тази конструкция от предаващия информация: *Il se fit houspiller par un vieux monsieur qu'il avait bousculé par mégarde. Abelard se fit rosser. Tu t'es fait enlever par un gendarme. M. Tom Jackson s'est fait huer a Hyde Park*. (примери на Gaatone 1983: 168). Мартен също споделя идеята за отговорност от страна на граматическия подлог при употребата на предикати с негативно значение, въпреки липсата на интенционалност, по две причини: 1) той е *лично отговорен* чрез своето поведение, прояви, черти на характера, психическо състояние и др.: *Elle est folle. Elle se fera écraser par le tramway* (Martin 2002 : 3); 2) подлогът е *представен като отговорен* от предаващия информация, т.е. става въпрос за субективна оценка относно поведението на субектния актант във възвратната фактитивна конструкция в дадена невербална ситуация. Употребата на този вид конструкции при проява на субективност и изразяване на позиция от говорещия спрямо предадената от него информация се споделя също от Векок (Veacock 2008b: 5). Изборът на възвратната фактитивна конструкция с глаголи, изразяващи „негативни“ действия, е показателен за субективната оценка спрямо отговорността на подлога от страна на предаващия информация. Казаното дотук дава основание отговорността на грама-

тическия подлог да бъде определена, както следва: 1) *непосредствена неосъзната* лична отговорност в първия случай и 2) *опосредствена* лична отговорност (опосредствена чрез преценката на предаващия информация, отговорност, вменена по косвен начин от говорещия) във втория. *Непосредствената лична отговорност* на граматическия подлог във възвратните фактитивни конструкции е неосъзната към момента на протичане на действието и произтича от неговото поведение, прояви, черти на характера, психическо състояние и др., поради което има основание да се смята, че граматическият подлог има в някаква степен лична отговорност за случващото се. *Опосредствената лична отговорност* е резултат от начина, по който говорещият възприема и представя причинно-следствените връзки, довели до даден резултат. Тя зависи от заетата позиция на предаващия информация спрямо отговорността на подлога към действието.

Б) Фактитивни конструкции с некаузативно-неинтенционална интерпретация

Подлогът не е интенционален причинител на процеса. Процесът не е предизвикан от негово поведение, черти на характера и подлогът не носи лична отговорност, тъй като *обективни фактори* (стечение на обстоятелства) му налагат даден резултат: *Marie s'est fait tuer dans un accident de la route* – подлогът е потърпевш от действието, без да е негов причинител, дори и неволен, без да е негов извършител (Veacock 2008a: 2206). В този вид конструкции се използват предикати с негативно значение като *se faire agresser, se faire écraser, se faire tuer, se faire violer* и др.

Би следвало да се отбележи, че за правилното интерпретиране на някои възвратни фактитивни конструкции от решаващо значение е контекстът на тяхната употреба. Бланш-Бенвенист отбелязва, че каузативната или пасивната интерпретация на *se faire + infinitif* зависи от контекста и от споделените знания за света (Blanche-Benveniste 2007: 164), както е например във фактитивната конструкция *se faire arrêter*, която може да има двойна интерпретация в зависимост от наличието на интенционалност на подлога или не. В примера *se faire arrêter pour bénéficier d'un congé maladie* е налице интенционален акт от страна на подлога, а в примера *se faire arrêter (par la police)* този акт се приема като неинтенционален (Blanche-Benveniste 2007: 165).

Възвратните фактитивни конструкции преобладаващо се използват с одушевен подлог (относно употребата на възвратни фактитивни конструкции с неодушевен подлог вж. Veacock 2008a, Spang-Hanssen 1967). Тази тяхна структурно-граматическа особеност дава възможност в някои случаи предположно допълнение от изходното изречение в страдателен залог да заеме синтактичната позиция на субектен актант във възвратната фактитивна конструкция: *Le sac à main de Jennifer a été dérobé => Jennifer s'est fait dérober le sac à main. Le vélo de Pierre a été volé => Pierre s'est fait voler le vélo.*

При фактитивни конструкции с пасивна стойност референтът на граматическия подлог може да бъде засегнат по различен начин от произтичащото неблагоприятно действие. Рени (Raineri в Le Bellec 2014: 3143 – 3144) обобщава неблагоприятното въздействие върху референта на граматическия подлог чрез семантична класификация, допълнена от Льо Белек (Raineri в Le Bellec 2014: 3143–3144), която би могла да бъде реорганизирана по следния начин:

- 1) Нанасяне на материални щети (*se faire voler / cambrioler* и др.);
- 2) Нанасяне на морални щети:
  - а) чрез измама (*se faire avoir / arnaquer / piéger / rouler / plumer* и др.);
  - б) чрез мъмрене (*se faire gronder / enguirlander / disputer / houspiller / punir / engueuler / incendier / chapitrer / tirer les oreilles* и др.);
  - в) чрез обиди (*se faire huer / siffler / insulter / traiter de / injurier / agonir / persécuter / humilier / harceler* и др.);
- 3) Отрицателна промяна в социалното положение:
  - а) чрез отстраняване (*se faire virer / renvoyer / éjecter / sortir / refouler / jeter / larguer* и др.);
  - б) чрез съдебни процедури (*se faire attraper / arrêter / surprendre / prendre / gauler / coincer / condamner / enfermer / repérer* и др.);
- 4) Физическо насилие

а) без причиняване на смърт (*se faire agresser /frapper /gifler /poignarder /tabasser /violer / enlever /assommer /battre /renverser /fouetter /casser la gueule /bousculer /étendre /piquer /lyncher / enterrer /fracasser /éventrer /mordre /arracher un bras /couper un doigt /attaquer /piétiner /martyriser* и др.);

б) с причиняване на смърт (*se faire tuer /assassiner /abattre /égorger /écraser /massacrer /dévorer /pendre /fusiller /lapider /brûler /écharper /zigouiller /électrocuter /mitrailler* и др. (примерите са на Le Bellec 2014: 3143–3144).

5. Продуктивност на възвратните фактитивни конструкции с каузативно-пасивна и пасивна стойност

Причините, оказващи влияние върху продуктивността на възвратните фактитивни конструкции с каузативно-пасивна и пасивна стойност, могат да бъдат обобщени чрез действието на следните фактори:

а) Граматически – темпорално-аспектуален потенциал на каузативните конструкции

Някои езиковеди обясняват функционирането и продуктивността на фактитивните конструкции във френския език като системен компенсаторен механизъм, използван за преодоляване на някои аспектуални и синтактични дефицити на каноничния пасив (Le Bellec 2014: 3136). Основание за това им дава, от една страна, сходството на възвратното местоимение с аспектуалната стойност несвършен вид на глагола, присъща за инфинитива, а от друга страна, синтактичната гъвкавост на конструкцията (Le Bellec 2014: 3136). Конструкцията *se faire + infinitif* изразява по-ясно инкоативния вид на глагола и поради тази причина тя много често се използва за представяне на действия с негативна семантична стойност, изразяващи насилствени или неприятни актове (Spang-Hanssen 1967: 141 – 142); *Il s'est fait mordre par le moteur [...]. Tu sais que le pauvre garçon s'est fait refuser à son examen* (примери на Veacock 2008a: 2202). Аспектуалното различие между двете конструкции – пасивната и фактитивната, произтича от това, че пасивната е образувана с миналото причастие, което е маркер за свършения вид (Le Bellec 2015: 7), и описва резултативното състояние от процеса, а фактитивната, която е образувана с инфинитива, е маркер за несвършеност на процеса поради неговата потенциалност (Le Bellec 2015: 7).

б) Семантично-синтактични фактори

Възвратните фактитивни конструкции с каузативно-пасивна и пасивна стойност се явяват допълващи пасива в граматически план, но в някои случаи те са и негов изразител на синтактично-семантично равнище. Известно е, че след глаголите за движение не може да се използва пасивна форма (*être + мин. причастие*) и в тези случаи възвратната фактитивна конструкция служи като неин изразител (Tasmowski De-Ryck et al. 1987: 47): *Il vient se faire soigner*, но не може да се каже **Il vient être soigné* (Blanche-Benveniste, 2007: 171). *La sainteté n'est pas d'aller se faire lapider chez les Turcs. Qu'est-ce que je t'ai dit la dernière fois que tu es venu te faire examiner?* (Togeby 1982: 424). В подобни случаи колокацията често дава възможност за интерпретиране на възвратните фактитивни конструкции като конструкции, изразяващи идея за цел: *Elle avait essayé, vingt ans plus tôt, de se faire épouser par lui* (Togeby 1982: 424).

в) Експресивност на фактитивните конструкции

Според Мейе и Фре употребата на конструкции от вида *se faire + Inf.*, конкурентни на пасивната форма на глагола, е продиктувана от нуждата от експресивност (Meillet, Frei в Le Bellec 2014: 3136). Трогот свързва нуждата от експресивност при вербалното взаимодействие между събеседниците с процеса на „субективация“ (Traugott в Le Bellec 2014: 3136) – „семантичен и прагматичен процес, чрез който говорещият показва силна импликация и насочва събеседника към интерпретация, произтичаща от казаното“, тъй като каноничната пасивна конструкция се приема като твърде неутрална, докато фактитивната конструкция позволява на говорещия да бъде

по-експресивен, да прояви емпатия към референта на подлога (Le Bellec 2014: 3136) и да предизвика съчувствие у получателя на информация (Raineri в Le Bellec 2014: 3137). Именно поради тази причина с цел да се привлече вниманието на читателите в заглавията на статии във вестници се среща най-голям брой употреби на конструкциите *se faire + inf.* с пасивна стойност (Le Bellec 2014: 3136). Според Хаспелмат употребата на конструкцията *se faire + inf.* е продиктувана от нужда от екстравагантност (Haspelmath в Le Bellec 2014: 3136).

Заклучение

Възвратните конструкции от вида *se faire + inf.* са сред често използваните граматически способности за изразяване на пасив във френския език. На формално-граматическо равнище възвратните фактитивни конструкции с каузативно-пасивна и пасивна стойност са резултат от *интегриране на изходно изречение, съдържащо глагол в страдателен залог, във фразичната матрица* [$N_o + Faire [\_]$] посредством оператор *que*, като подлогът и допълнението във фактитивната конструкция реферират към едно и също лице, а допълнението е изразено чрез възвратното местоимение *se*. Този процес е свързан с промяна на формално-граматическите функции във фактитивната конструкция, промяна на залога, установяване на нови семантични релации между субектния актант ($A_0 1$) и обектния актант ($A_0 2$): 1) причинител => бенефициент ($A_0 1 (+)$ => $A_0 2 (+)$; 2) причинител => потърпевш ($A_0 1 (+)$ => $A_0 2 (-)$). В първия вид се наблюдава частична десемантизация на гл. *faire*, който запазва отчасти идеята за каузативност поради интенционалността на субектния актант, във втория десемантизацията на глагола *faire* е пълна и отсъства идеята за каузативност поради неинтенционалността на субектния актант. Възвратните фактитивни конструкции с пасивна стойност са представени от два подвида: 1) възвратни фактитивни конструкции с каузативно-неинтенционална интерпретация и 2) възвратни фактитивни конструкции с некаузативно-неинтенционална интерпретация. Отговорността на граматическия подлог в първия вид фактитивни конструкции би могла да бъде определена, както следва: 1) непосредствена неосъзната лична отговорност (резултат от неговото поведение, черти на характера, психическо състояние и др.) и 2) опосредствена лична отговорност (опосредствена чрез преценката на предавания информация) във втория. При възвратни фактитивни конструкции с некаузативно-неинтенционална стойност подлогът не е интенционален причинител на процеса, процесът не е резултат от негово поведение, черти на характера, поради което той не носи лична отговорност – действие на обективни фактори (стечение на обстоятелства) му налагат този резултат.

Причините за продуктивността на възвратните фактивни конструкции с каузативно-пасивна и пасивна стойност са продиктувани от действието на няколко фактора: граматически (темпорално-аспектуален потенциал на фактитивните конструкции), семантично-синтактични, стилистични (експресивна стойност на фактитивните конструкции).

БИБЛИОГРАФИЯ

- Bat-Zeev Shyldkrot 1999:** Bat-Zeev Shyldkrot, H. Analyse sémantique d'une forme passive complémentaire : se laisser. – In: *Langage*, Vol. 33, № 135, 63–74.
- Baudet et al. 1997:** Baudet, S., Cordier, F., J. François. L'identification des classes de procès en contexte II : étude expérimentale. – In: *Sémantique linguistique et psychologie cognitive, Aspects théoriques et expérimentaux*, François, J. & Denhière, G. (Eds.). Grenoble: Presses universitaires de Grenoble, 249–282.
- Blanche-Benviste 2007:** Blanche-Benviste, C. Les énoncés a causatifs réfléchis. – In: *L'énoncé réfléchi*. Rousseau, A.; Bottineau, D & Roulland, D. (Eds.) Rennes: Presses universitaires de Rennes, 155–173.
- Damourette, Pichon 1936:** Damourette, J., E. Pichon. *Des mots à la pensée : essai de grammaire de la langue française*, Tome 5, Paris: Éditions d'Artrey.
- Dubois 1967: Dubois, J. *Grammaire structurale du français, Le verbe*, Paris: Librairie Larousse.
- Dubois et al. 2001:** Dubois, J., Giacomo, M., Guespin, L. & 3 plus. *Dictionnaire de linguistique*. Paris: Larousse.
- Gaetone 1983:** Gaetone, D. Le désagréable dans la syntaxe. – In: *Revue Romane*. № 18 (2), 161 – 174.

- Martin 2002:** Martin, F. La construction «se faire + infinitif» et les verbes psychologiques. – In: *Morphosyntaxe du lexique 1, Catégorisation et mise en discours, Travaux linguistiques du CERLICO*, №15, Rennes: Presses universitaires de Rennes, 212 – 214.
- Kokutani 2005:** Kokutani, S. Sur l'analyse unie de la construction 'se faire + infinitif' en français. – In: *Les Périphrases Verbales, Linguisticae Investigationes. Supplementa* № 25, 209 – 227.
- Kupferman 1995: Kupferman, L. La construction passive en « se faire. – In: *Journal of French Language Studies*. № 5, 57 – 83.
- Le Bellec 2014:** Le Bellec, C. Quand la causative et la réflexive se rencontrent... Les différentes valeurs de la construction en se faire. – In: *Congrès Mondial de Linguistique Française – CMLF 2014 SHS Web of Conferences*. <https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2014/05/shsconf_cmlf_14_01283.pdf> [25.06.2023]
- Le Bellec 2015:** Le Bellec, C. La grammaticalisation de la construction passive en se faire. – In: *Cahiers de praxématique*. № 65. <<http://journals.openedition.org/praxematique/4135>> [20.09.2022].
- Riegel et al. 2009:** Riegel, M. Pellat, J.-Ch. R. Rioul. 4-ème édition revue. *Grammaire méthodique du français*. Paris: Quadrigue.
- Spang-Hansen 1967:** Spang-Hansen E. Quelques périphrases passives du français moderne. – In: *Actes du 4ème Congrès des Romanistes Scandinaves dédiés à H. Sten*. № spécial (*Revue Romane*, 1), 139 – 147.
- Tasmowski De-Ryck et al. 1987:** Liliane Tasmowski-De Ryck, L., van Oevelen, H. Le causatif pronominal. – In: *Revue romane*. № 22 (1), 40 – 58.
- Tesnière 1959:** Tesnière L. *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck
- Togoby K. 1982: Togoby K. *Grammaire française*, Vol. 1. Copenhague: Akademisk Forlag.
- Veacock 2010:** Veacock, C. Petite note sur le factitif pronominal. <<https://www.academia.edu/5191046/>> [17.09.2022]
- Veacock 2008a:** Veacock, C. Se faire + infinitif : valeurs pragmatico-énonciatives d'une construction agentive. – In: *Paris: Congrès Mondial de Linguistique Française – CMLF'08*. Durand J. Habert B., Laks B. (éds.). 2201 – 2217. <<https://www.linguistiquefrancaise.org/articles/cmlf/pdf/2008/01/cmlf08103.pdf>> [23.03.2023].
- Veacock 2008b:** Veacock, C. Sur le caractère primordial de l'agentivité dans "les périphrases passives" en *se faire, se laisser, se voir + infinitif*. – In: *Cahiers de l'Association for French Language Studies*, № 14.1, 5 – 24.

Екскерпирани източници:

- Capital*, 25.06.2023. <<https://www.capital.fr/economie-politique/son-chien-a-avale-son-billet-de-100-euros-il-se-fait-rembourser-1472357>> [23.08.2023].
- Clavel 1981: Clavel, B. *Compagnons du nouveau monde*. Paris: Éditions Robert Laffont.
- French Morning*, 09.11.2022. <<https://london.frenchmorning.com/ils-vivent-en-angleterre-mais-preferent-se-faire-soigner-en-france/>> [06.01.2023].
- La presse de la Manche*, 16.06.2023. <https://actu.fr/normandie/saint-christophe-du-foc_50454/cotentin-durant-son-footing-il-se-fait-attaquer-par-une-buse_59739016.html> [18.07.2023].
- L'écho républicain*, 04.11.2016. <https://www.lechorepublicain.fr/perray-en-yvelines-78610/faits-divers/elle-se-fait-bronzer-nue-au-perray-son-voisin-s-exhibe-et-lui-fait-des-avances_12140275/> [23.08.22].
- Les sables*, 07.08.2023. <https://actu.fr/pays-de-la-loire/les-sables-d-olonne_85194/il-sest-fait-agresser-au-cutter-a-un-stop-aux-sables-dolonne-10-points-de-suture-3-fractures_59941856.html> [25.08.2023].
- Nord Hauts-de-France*, 15.07.2023. <<https://france3-regions.francetvinfo.fr/hauts-de-france/nord-0/un-homme-tue-par-un-vehicule-un-autre-blesse-a-coups-de-marteau-devant-temoins-lors-d-une-fete-en-belgique-2813006.html>> [01.08.2023].
- Paris Match*, 10.10.2022. <<https://www.parismatch.com/actu/insolite/frayeur-sur-la-montagne-un-grimpeur-se-fait-attaquer-par-un-ours-217701>> [03.02.2023].
- Projet santé +*, 11.04.21. <<https://projetsante.com/quels-risques-a-se-faire-vomir/>> [30.03.2022].
- PureTrend*, 12.03.2013. <https://www.puretrend.com/article/rihanna-se-fait-habiller-par-givenchy-pour-sa-tournee-mondiale_a74274/1> [09.07.2022]
- Troyat 2005: Troyat, H. *Alexandre Dumas*. Paris: Éditions Grasset & Fasquelle.